

Mihail Udroiu

Sinteze de Procedură penală

Partea specială

Editura C.H. Beck
București 2020

Cuprins

Abrevieri.....	XIII
Capitolul I. Urmărirea penală	1
Secțiunea 1. Notiune. Obiect. Principii	1
Secțiunea a 2-a. Acte de cercetare penală. Acte de urmărire penală.....	6
§1. Notiune.....	6
§2. Categorii de acte emise de organele de urmărire penală	7
Secțiunea a 3-a. Organele care își desfășoară activitatea în legătură cu o cauză penală și competența acestora	10
§1. Organele de urmărire penală	10
§2. Organele de constatare	21
Secțiunea a 4-a. Supravegherea urmăririi penale	28
Secțiunea a 5-a. Sesizarea organelor de urmărire penală	32
§1. Plângerea	32
§2. Plângerea prealabilă	36
§3. Denuințul.....	47
§4. Sesizarea din oficiu	51
§5. Actele încheiate de organele de constatare	52
§6. Alte modalități de sesizare	53
§7. Constituirea dosarului de urmărire penală. Verificarea sesizării.....	54
Secțiunea a 6-a. Începerea urmăririi penale	58
§1. Notiune. Condiții. Acte procesuale prin care se începe urmărirea penală....	58
§2. Clasarea (soluție de neurmărire penală)	62
Secțiunea a 7-a. Efectuarea urmăririi penale.....	65
§1. Reguli generale	65
§2. Efectuarea în continuare a urmăririi penale față de suspect	72
§3. Autorizări sau alte condiții prealabile efectuării în continuare a urmăririi penale față de o persoană	81
§4. Preluarea efectuării urmăririi penale	82
Secțiunea a 8-a. Procedura audierii anticipate	84
§1. Notiune. Condiții.....	84
§2. Încuviințarea procedurii și audierea	87
Secțiunea a 9-a. Punerea în mișcare a acțiunii penale în cursul urmăririi penale	88
Secțiunea a 10-a. Extinderea urmăririi penale	97
Secțiunea a 11-a. Extinderea acțiunii penale.....	102
Secțiunea a 12-a. Schimbarea încadrării juridice	103
Secțiunea a 13-a. Suspendarea urmăririi penale	106
§1. Notiune. Cazuri de suspendare.....	106
§2. Aspecte procedurale	109

Secțiunea a 14-a. Trimiterea cauzei la un alt parchet.....	110
Secțiunea a 15-a. Terminarea urmăririi penale	112
Secțiunea a 16-a. Soluții ce pot fi dispuse de procuror	114
§1. Soluții prin care se continuă urmărirea penală	114
§2. Soluții de trimisere în judecată	116
§3. Clasarea	123
§4. Renunțarea la urmărirea penală.....	139
Secțiunea a 17-a. Procedura de confiscare specială a unor bunuri sau desființare a unui înscris în cazul clasării/renunțării la urmărirea penală	150
§1. Notiune.....	150
§2. Titularul sesizării.....	153
§3. Instanța competență.....	154
§4. Aspecte procedurale	155
Secțiunea a 18-a. Reluarea urmăririi penale	164
§1. Reluarea urmăririi penale după suspendare	165
§2. Restituirea cauzei la parchet.....	165
§3. Redeschiderea urmăririi penale	167
§4. Respingerea acordului de recunoaștere a vinovăției	180
Secțiunea a 19-a. Continuarea procesului penal la cererea suspectului sau inculpatului	181
Capitolul II. Plângerea împotriva actelor și măsurilor de urmărire penală	185
Secțiunea 1. Procedura „internă” de soluționare a plângerii formulate împotriva actelor organelor de urmărire penală	186
Secțiunea a 2-a. Plângerea în fața judecătorului împotriva soluțiilor procurorului de netrimitere în judecată	189
§1. Acte supuse controlului judiciar.....	189
§2. Titularii plângerii	191
§3. Condițiile și termenul de formulare a plângerii.....	197
§4. Instanța competență.....	198
§5. Aspecte procedurale	200
§6. Contestația.....	211
Capitolul III. Procedura de confirmare a renunțării la urmărirea penală	215
§1. Notiune.....	215
§2. Procedura internă de verificare a legalității și temeinicieei soluției de renunțare la urmărirea penală	216
§3. Procedura judiciară de verificare a legalității și temeinicieiei soluției de renunțare la urmărirea penală	219
Capitolul IV. Camera preliminară.....	229
Secțiunea 1. Camera preliminară – fază distinctă a procesului penal	229
Secțiunea a 2-a. Obiectul camerei preliminare	232
Secțiunea a 3-a. Procedura camerei preliminare	265
§1. Măsuri premergătoare	265
§2. Cererile și excepțiile care pot fi formuleate	269
§3. Contradictorialitatea și oralitatea procedurii de cameră preliminară	271
§4. Procedura incidentală.....	276

Respo	Secțiunea a 4-a. Soluțiile judecătorului de cameră preliminară	281
	Secțiunea a 5-a. Contestația	284
	Secțiunea a 6-a. Măsuri preventive și alte măsuri procesuale în camera preliminară.....	292
Capitolul V. Judecata		300
	Secțiunea 1. Noțiuni.....	300
	Secțiunea a 2-a. Principii	301
	§1. Desfășurarea judecății în ședință publică	302
	§2. Oralitatea ședinței de judecată	308
	§3. Egalitatea armelor	309
	§4. Prințipiu contradictionalității	310
	§5. Prințipiu nemijlocirii	324
	Secțiunea a 3-a. Dispozițiile generale privind judecata	330
	§1. Pregătirea ședinței de judecată	330
	§2. Reguli generale referitoare la desfășurarea ședinței de judecată.....	331
	Secțiunea a 5-a. Judecata în primă instanță.....	377
	§1. Obiectul judecății în primă instanță	377
	§2. Participarea procurorului la judecata în primă instanță.....	381
	§3. Participarea inculpatului la judecată și drepturile acestuia.....	383
	§4. Participarea celoralte persoane vătămate, părți și a altor subiecți procesuali la judecată și drepturile acestora.....	387
	§5. Asigurarea apărării	387
	§6. Măsurile premergătoare primului termen de judecată.....	388
	§7. Primul termen al ședinței de judecată în primă instanță.....	389
	§8. Procedura abreviată a judecății în cazul recunoașterii învinuirii.....	392
	§9. Determinarea probelor ce urmează a fi administrate potrivit procedurii de drept comun	421
	§10. Cercetarea judecătorească	425
	§11. Dezbaterea.....	448
	§12. Ultimul cuvânt al inculpatului.....	450
	§13. Schimbarea încadrării juridice a faptei.....	451
	§14. Soluții pe care le poate pronunța prima instanță	461
	§15. Comunicarea sentinței penale	480
	§16. Efectele sentinței penale nedefinitive.....	481
Capitolul VI. Cările ordinare de atac		482
	Secțiunea 1. Apelul	482
	§1. Noțiune	482
	§2. Hotărâri judecătorești supuse apelului	483
	§3. Titularii apelului	485
	§4. Declarația apelului	490
	§5. Renunțarea la apel	497
	§6. Retragerea apelului	497
	§7. Efectele exercitării căii de atac a apelului	499
	§8. Judecata în apel	507

Respect	§9. Soluțiile la judecata în apel	525
Secțiunea a 2-a. Contestația	539	
§1. Noțiune. Natură juridică.....	539	
§2. Obiectul contestației.....	539	
§3. Termenul de declarare a contestației.....	540	
§4. Calitatea procesuală activă.....	541	
§5. Instanța competentă.....	542	
§6. Efecte	542	
§7. Procedura de soluționare a contestației	543	
§8. Soluții	544	
Capitolul VII. Cările extraordinare de atac	546	
Secțiunea 1. Contestația în anulare	547	
§1. Cazurile de contestație în anulare.....	547	
§2. Hotărâri supuse contestației în anulare.....	577	
§3. Aspecte procedurale	578	
Secțiunea a 2-a. Revizuirea.....	589	
§1. Cazuri de revizuire	591	
§2. Hotărâri supuse revizuirii.....	620	
§3. Aspecte procedurale	627	
§4. Procedura de judecată a revizuirii hotărârilor judecătorești pronunțate în materie penală ca urmare a condamnării statului român de Curtea Europeană a Drepturilor Omului	645	
Secțiunea a 3-a. Recursul în casătie	651	
§1. Noțiune	651	
§2. Hotărâri judecătorești supuse recursului în casătie	653	
§3. Titularii recursului în casătie	657	
§4. Declararea recursului în casătie	659	
§5. Instanța competentă să judece recursul în casătie	661	
§6. Cazuri de casare	661	
§7. Efectele exercitării recursului în casătie.....	681	
§8. Aspecte procedurale	682	
Secțiunea a 4-a. Redeschiderea procesului penal în cazul judecării în lipsa persoanei condamnate	691	
§1. Noțiune. Natură juridică.....	691	
§2. Judecata <i>in absentia</i> în jurisprudența Curții Europene	691	
§3. Standardul Curții Europene în materia redeschiderii procedurilor în cazul judecării <i>in absentia</i>	694	
§4. Executarea în cadrul Uniunii Europene a hotărârilor judecătorești pronunțate <i>in absentia</i>	698	
§5. Hotărârile judecătorești supuse căii extraordinare de atac	703	
§6. Aspecte procedurale	705	
Capitolul VIII. Proceduri speciale	728	
Secțiunea 1. Acordul de recunoaștere a vinovăției	729	
§1. Noțiune	729	

Respect... ...nășteală ...nășteală	§2. Titulari.....	730
	§3. Condiții pentru încheierea acordului de recunoaștere a vinovăției	731
	§4. Obiectul acordului de recunoaștere a vinovăției	735
	§5. Conținutul acordului de recunoaștere a vinovăției	743
	§6. Procedura în fața primei instanțe.....	745
	§7. Apelul.....	760
	§8. Cările extraordinare de atac.....	765
Secțiunea a 2-a. Procedura în cauzele cu infractori minori.....		765
§1. Reguli generale	765	
§2. Urmărirea penală potrivit procedurii speciale	766	
§3. Judecata potrivit procedurii speciale	769	
§4. Executarea măsurilor educative neprivative de libertate.....	774	
§5. Prelungirea sau înlocuirea măsurilor educative neprivative de libertate.....	784	
§6. Executarea măsurilor educative privative de libertate	786	
Secțiunea a 3-a. Procedura reabilitării		811
§1. Reabilitarea de drept	811	
§2. Reabilitarea judecătorească.....	816	
Secțiunea a 4-a. Procedura privind tragerea la răspundere penală a persoanei juridice		831
§1. Reguli procedurale speciale	831	
§2. Punerea în executare a pedepsei amenzii	846	
§3. Punerea în executare a pedepselor complementare	847	
Secțiunea a 5-a. Contestația privind durata procesului penal.....		854
§1. Noțiunea de termen rezonabil al procedurilor.....	854	
§2. Criterii de apreciere a termenului rezonabil al procedurilor	856	
§3. Aplicarea de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului a standardelor europene ale rezonabilității procedurii în cauze împotriva României	859	
§4. Remedii pentru judecarea cauzelor într-un termen rezonabil.....	861	
§5. Contestația privind durata rezonabilă a procesului penal.....	867	
Capitolul IX. Executarea hotărârilor penale definitive.....		876
Secțiunea 1. Punerea în executare a hotărârilor penale definitive.....		876
§1. Noțiune.....	876	
§2. Judecătorul delegat cu executarea	878	
§3. Judecătorul delegat cu supravegherea privării de libertate.....	881	
§4. Hotărâri penale executorii	882	
§5. Punerea în executare a pedepselor principale	887	
§6. Punerea în executare a pedepselor complementare	902	
§7. Punerea în executare a măsurilor de siguranță	908	
§8. Punerea în executare a altor dispoziții.....	921	
§9. Punerea în executare a amenzii judiciare și a cheltuielilor judiciare avansate de stat	941	
§10. Punerea în executare a dispozițiilor civile din hotărâre	943	

Respect pentru cadrul său social	
Secțiunea a 2-a. Amânarea executării pedepsei închisorii sau a detenției pe viață	946
§1. Noțiune	946
§2. Cazuri de amânare a executării pedepsei	947
§3. Aspecte procedurale	953
§4. Revocarea amânării executării pedepsei	956
Secțiunea a 3-a. Întreruperea executării pedepsei închisorii sau a detenției pe viață	957
§1. Noțiune. Cazuri	957
§2. Aspecte procedurale	958
Secțiunea a 4-a. Schimbări în executarea unor hotărâri	963
§1. Anularea renunțării la aplicarea pedepsei	963
§2. Revocarea sau anularea amânării aplicării pedepsei	966
§3. Revocarea sau anularea suspendării executării pedepsei sub supraveghere	971
§4. Înlăturarea pedepsei detenției pe viață cu pedeapsa închisorii	979
§5. Modificări de pedepse în situația reținerii unor cazuri de unitate legală sau pluralitate de infracțiuni	981
§6. Liberarea condiționată	989
§7. Intervenirea unei legi de dezincriminare	1010
§8. Intervenirea unei legi penale mai favorabile	1025
§9. Amnistia și grațierea	1029
Secțiunea a 5-a. Reguli procedurale în fața instanțelor de executare	1030
Secțiunea a 6-a. Contestația la executare	1033
§1. Noțiune. Cazuri	1033
§2. Cazuri de contestație la executare	1036
§3. Aspecte procedurale	1057
Bibliografie generală	1067
Index	1071

Capitolul I Urmărirea penală

 În acest capitol va fi analizată prima fază a procesului penal, fiind reliefată modalitatea de sesizare a organelor de urmărire penală, constituirea dosarului penal, precum și activitățile specifice care urmează a fi efectuate de organele de urmărire penală pentru a strânge probele necesare soluționării cauzei.

De asemenea, vor fi prezentate principalele garanții ale dreptului la un proces echitabil de care beneficiază persoanele implicate în procesul penal.

Cunoașterea condițiilor în care se poate dispune începerea urmăririi penale, continuarea efectuării urmăririi penale față de suspect, punerea în mișcare a acțiunii penale, extinderea procesului penal și a acțiunii penale, precum și a soluțiilor pe care le poate dispune procurorul după efectuarea urmăririi penale prezintă o importanță semnificativă, deoarece, în funcție de aceste reguli procedurale, se va evalua ulterior de către judecător legalitatea și temeinicia soluțiilor de neurmărire penală sau de netrimisire în judecată, respectiv de redeschidere a urmăririi penale sau legalitatea și loialitatea efectuării urmăririi penale.

Secțiunea 1. Notiune. Obiect. Principii

- urmărirea penală este *prima fază a procesului penal* și constă în ansamblul activităților desfășurate de organele de urmărire penală în vederea strângerii probelor necesare cu privire la existența infracțiunilor, identificarea infractorilor și la stabilirea răspunderii penale și, după caz, civile a acestora, pentru a se constata dacă este sau nu cazul să se dispună trimiterea lor în judecată;

- urmărirea penală are *trei etape procesuale*: etapa de investigare a faptei (odată cu începerea urmăririi penale *in rem* până la continuarea efectuării urmăririi penale față de suspect/punerea în mișcare a acțiunii penale), cea de investigare a persoanei (după continuarea efectuării urmăririi penale față de suspect/punerea în mișcare a acțiunii penale) și rezolvarea cauzei de către procuror;

- procesul penal cunoaște *întotdeauna* faza urmăririi penale, neexistând nicio excepție, deoarece, potrivit Codului de procedură penală, instanța nu mai poate proceda la extinderea procesului penal cu privire la alte fapte și persoane;

Obiectul urmăririi penale îl constituie:

a) *strângerea probelor* necesare cu privire la existența infracțiunilor, la identificarea persoanelor care au comis infracțiuni (autori sau participanți la comiterea

infracțiunii) sau a victimelor infracțiunilor și la stabilirea răspunderii penale sau civile a subiecților activi ai infracțiunii, respectiv a persoanelor care răspund civilmente pentru aceștia¹; organele de urmărire penală trebuie să strângă atât probe în acuzarea, cât și pe cele în apărarea suspectului sau inculpatului și să lămurească cauza sub toate aspectele (inclusiv cu privire la împrejurările care au determinat, înlesnit sau favorizat săvârșirea infracțiunii);

- în vederea respectării dreptului la viață (art. 2 CEDO) și la demnitate prin evitare supunerii la reale tratamente (art. 3 CEDO), CtEDO a apreciat că statele au o obligație procedurală pozitivă de a desfășura o anchetă aprofundată și efectivă care să conducă la lămurirea faptelor investigate, fără perioade lungi de inactivitate (*a se vedea cauza Rupa c. României sau cauza Soare c. României*).

b) evaluarea probelor strânse pentru a se constata dacă este cazul să se dispună continuarea efectuării urmăririi penale față de suspect, punerea în mișcare a acțiunii penale și trimiterea în judecată a inculpatului sau o soluție de clasare, respectiv renunțare la urmărirea penală.

- în scopul realizării eficiente a obiectului urmăririi penale unitățile de poliție din structura organizatorică a Ministerului Afacerilor Interne împreună cu cele al Ministerului Public asigură specializarea polițiștilor în efectuarea activităților de constatare a infracțiunilor, de identificare a autorilor și de cercetare penală, în raport de tipul infracțiunilor și modul de comitere a acestora;

- pe întreg parcursul fazei de urmărire penală respectarea principiilor fundamentale ale procesului penal (art. 2-12 C.proc.pen.)² are caracter obligatoriu. Acest caracter rezultă din *forța juridică supraregulatorie* pe care noul Cod de procedură penală le-o acordă principiilor prin raportare la izvoarele lor; astfel, normele din cadrul Codului de procedură penală nu ar trebui să vină în conflict nici cu principiile fundamentale ale dreptului penal și nici cu alte principii, drepturi, libertăți ori garanții care fac parte din blocul de convenționalitate sau de constituționalitate; în aceste condiții, cred că prin utilizarea normelor din capitolul dedicat principiilor se pot suplini carentele legislative ori se poate oferi o interpretare normelor echivoce relative la urmărirea penală;

- în cadrul procesului penal faza de urmărire penală prezintă **trei caracteristici specifice**, respectiv:

¹ În doctrină (*Tr. Pop*, Drept procesual penal, Partea specială, vol. IV, Tipografia Națională, Cluj, 1948, p. 49) s-a arătat că prima funcție în administrarea și realizarea justiției penale este ca infracțiunile și infractorii să fie descoperiți. Nedescoperirea acestora în domeniul dreptului penal și al apărării este echivalent „cu nedescoperirea bolilor sau a bolnavilor contagioși în domeniul medicinii și al sănătății publice”. Ancheta pe care o desfășoară organele statului este impusă în mod imperios de această condiție de primă necesitate a apărării sociale. Descoperirea infracțiunilor fără descoperirea infractorilor este o operă incompletă, fiind chiar o alarmare a societății, fără să i se poată restabili liniștea; este o slăbire a încrederii societății în aparatul însărcinat cu acest rol și o primă încurajare pentru infractori.

² Pentru o analiză detaliată a principiilor fundamentale ale procesului penal, a se vedea *M. Udroiu*, Sinteze de Procedură penală. Partea generală, Ed. C.H. Beck, București, 2020.

Respe*(i) caracterul nepublic* al urmăririi penale [art. 285 alin. (2) C.proc.pen.]; ca excepție, există și acte de urmărire penală la care poate participa publicul într-o anumită măsură (de pildă, participarea unui martor asistent la efectuarea perchezitionei domiciliare într-un spațiu în care nu se află nicio persoană); posibilitatea părților și a subiecților procesuali principali ori a avocaților acestora de a participa, la cerere, la actele de urmărire penală, precum și dreptul acestora de a consulta dosarul de urmărire penală nu sunt de natură de a conduce la concluzia caracterului public al urmăririi penale¹;

- în DCC nr. 611/2017 s-a reținut că din interpretarea *per a contrario* a art. 12 alin. (1) din Legea nr. 544/2001 rezultă că pot constitui informații de interes public, deci care pot fi accesate în condițiile legii, „doar informațiile privind procedura în timpul anchetei penale, care nu periclitează rezultatul anchetei, nu dezvăluie surse confidențiale ori nu pun în pericol viața, integritatea corporală, sănătatea unei persoane în urma anchetei efectuate sau în curs de desfășurare, precum și informațiile privind procedurile judiciare, a căror publicitate nu aduce atingere asigurării unui proces echitabil ori interesului legitim al oricăreia dintre părțile implicate în proces. Legea face vorbire despre caracterul public al unor „informații privind procedura în timpul anchetei penale”, respectiv al unor „informații privind procedurile judiciare”, deci al unor aspecte punctuale (privind, de exemplu, evoluția procedurilor într-o cauză penală, stadiul lor sau eventualele măsuri procedurale dispuse), nicidem despre caracterul public al dosarului de urmărire penală sau al dosarului aflat pe rolul unei instanțe judecătoarești, în integralitatea sa, care rămâne guvernată de regimul juridic al informațiilor nepublice. Mai mult, chiar în cadrul categoriilor „informații privind procedura în timpul anchetei penale”, respectiv „informații privind procedurile judiciare”, stabilind criteriile în funcție de care acestea

¹ În DCC nr. 611/2017, Curtea Constituțională a reținut că „dispozițiile legale interne (Constituția, legea privind statutul senatorilor și deputaților sau regulamentele parlamentare) nu reglementează dreptul comisiei de anchetă de a solicita dosare judiciare (copii de pe actele din acestea), indiferent de stadiul procesual în care acestea se află, în condițiile în care regimul juridic al unor asemenea documente este strict determinat de lege. (...) Așa fiind, în lipsa unei reglementări exprese privind obligația de a transmite, la cerere, informații cu caracter nepublic referitoare la proceduri judiciare, persoanele și autoritățile publice care dețin astfel de informații sunt ținute să respecte cadrul legislativ în vigoare, care le impune măsuri de protecție a informațiilor aparținând categoriilor menționate. În acest context, răspunsul formulat de Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție în data de 4 septembrie 2017 (prin care procurorul general arată că actele de urmărire penală își păstrează caracterul nepublic și după terminarea fazei de urmărire penală și adoptarea unei soluții în cauză și, aplicând dispozițiile legale, face o prezentare a activităților efectuate în cadrul urmăririi penale și a probelor administrate în cauza ce formează obiectul Dosarului de urmărire penală nr. 213/P/2017, prezentând și soluția dispusă în cauză) este în acord cu prevederile legale în vigoare. Pe cale de consecință, Curtea constată că nu există un conflict juridic de natură constituțională între Parlamentul României, pe de o parte, și Ministerul Public – Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, pe de altă parte, generat de refuzul Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție de a transmite o copie a dosarului de urmărire penală, aflat pe rolul acestui parchet, Comisiei speciale de anchetă a Senatului și Camerei Deputaților pentru verificarea aspectelor ce țin de organizarea alegerilor din 2009 și de rezultatul scrutinului prezidențial”.

dobândesc caracter public sau își prezervă caracterul nepublic (respectiv periclitarea rezultatului anchetei, dezvăluirea unor surse confidențiale, punerea în pericol a vieții, integrității corporale sau sănătății unei persoane, afectarea unui proces echitabil ori a interesului legitim al unei părți implicate în proces), legea reglementează răspunderea pentru aplicarea întocmai a acestor măsuri de protejare a informațiilor în sarcina persoanelor și autorităților publice care dețin astfel de informații, precum și instituțiilor publice abilitate prin lege să asigure securitatea informațiilor;

- prin DCC nr. 650/2018, instanța de contencios constituțional a arătat că în lipsa unei reglementări exprese privind obligația de a transmite, la cerere, informații cu caracter nepublic referitoare la proceduri judiciare, persoanele și autoritățile publice care dețin astfel de informații sunt ținute să respecte cadrul legislativ în vigoare, care le impune măsuri de protecție a informațiilor aparținând categoriilor menționate; acolo unde a apreciat oportun, legiuitorul a prevăzut în mod expres dreptul unor autorități/instituții publice de a cere actele, datele, documentele și informațiile necesare realizării atribuțiilor lor și obligația corelativă a terților de a răspunde la asemenea solicitări [art. 76 din Legea nr. 47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale¹; art. 4 și art. 25 alin. (1) din Legea nr. 35/1997 privind organizarea și funcționarea instituției Avocatul Poporului², art. 6 alin. (2) din O.G. nr. 94/1999 privind participarea României la procedurile în fața Curții Europene a Drepturilor Omului și a Comitetului Ministrilor ale Consiliului Europei³, art. 5 alin. (1) din O.U.G. nr. 11/2017 privind organizarea și funcționarea Agentului guvernamental pentru Curtea de Justiție a Uniunii Europene, precum și pentru Curtea de Justiție a Asociației Europene a Liberului Schimb⁴;

¹ Potrivit art. 76 din Legea nr. 47/1992, „Autoritățile publice, instituțiile, regiile autonome, societățile comerciale și orice alte organizații sunt obligate să comunice informațiile, documentele și actele pe care le dețin, cerute de Curtea Constituțională pentru realizarea atribuțiilor sale”.

² Conform art. 4 și art. 25 alin. (1) din Legea nr. 35/1997: „Autoritățile publice sunt obligate să comunice sau, după caz, să pună la dispoziția instituției Avocatul Poporului, în condițiile legii, informațiile, documentele sau actele pe care le dețin în legătură cu petițiile care au fost adresate instituției Avocatul Poporului, precum și cele referitoare la sesizările din oficiu și la vizitele anunțate sau inopinate pe care aceasta le efectuează pentru îndeplinirea atribuțiilor specifice Mecanismului național de prevenire a torturii în locurile de detenție, acordându-i sprijin pentru exercitarea atribuțiilor sale”, respectiv „Avocatul Poporului, adjuncții acestuia, precum și personalul de specialitate al instituției Avocatul Poporului au dreptul să facă anchete proprii, să ceară autorităților administrației publice orice informații sau documente necesare anchetei, să audieze și să ia declarații de la conducătorii autorităților administrației publice și de la orice funcționar care poate da informațiile necesare soluționării petiției, în condițiile prezentei legi”.

³ În baza art. 6 alin. (2) din O.G. nr. 94/1999: „Instanțele judecătorești [...], Ministerul Public [...] au obligația să trimită agentului guvernamental, la cererea și în termenul stabilit de acesta, pe lângă actele, datele și informațiile prevăzute la alin. (1), și actele privind procedurile aflate în curs de desfășurare în fața acestora, indiferent de stadiul în care se află, cu respectarea celerității procedurilor interne în curs”.

⁴ Potrivit art. 5 alin. (1) din O.U.G. nr. 11/2017, „În scopul reprezentării juridice, autoritățile și instituțiile publice sunt obligate să trimită, la cererea și în termenul stabilit de Agentul guvernamental, precum și de structura specializată în contenciosul UE, toate actele, datele și informațiile solicitate”.

Respectiv comunicarea de către organele de urmărire penală de informații mass-mediei, în condițiile prevăzute de *Ghidul C.S.M. privind relația dintre sistemul judiciar din România și mass-media*, nu prejudiciază caracterul nepublic al urmăririi penale¹; în plus, relevante sunt și considerentele DCC nr. 633/2018, în care s-a reținut că „în condițiile în care furnizarea informațiilor din cauzele penale este justificată de satisfacerea unui interes public prevăzut de lege, inclusiv cel privind aflarea adevărului în cauză, este comunicarea publică a acestor informații de către organele de urmărire penală sau instanța de judecată; se asigură astfel un just echilibru între interesul individual al persoanei vizate de o anchetă penală, care beneficiază de prezumția de nevinovătie, și interesul general al societății, protejat, pe de o parte, din perspectiva dreptului cetățeanului la informare și, pe de altă parte, din perspectiva organelor judiciare de a afla adevărul și de a îndeplini actul de justiție. Cu alte cuvinte, indiferent de destinatarul informațiilor privind ancheta judiciară, că este vorba de publicul larg sau de instituții ale statului, comunicarea acestor informații nu trebuie făcută într-o asemenea manieră încât să prezinte persoana supusă procedurilor judiciare ca vinovată, atât timp cât în cauză nu există o hotărâre definitivă în acest sens”;

- protejarea caracterului nepublic al urmăririi penale este realizată și prin mijloace de drept penal, art. 277 C.pen. incriminând ca infracțiune de compromitere a intereselor justiției divulgarea fără drept a unor date relative la urmărirea penală.

(ii) **caracterul necontradictoriu** al urmăririi penale; ca excepție, există și „insule” de contradictorialitate în cursul urmăririi penale (de exemplu, dezbaterea propunerii de arestare preventivă sau de arest la domiciliu a inculpatului sau efectuarea procedeului probator al expertizei sau al confruntării, ori reglementarea dreptului persoanei vătămate, al părții civile ori al părții responsabile civilmente care participă la actele de urmărire penală de a adresa întrebări inculpatului sau martorilor etc.);

(iii) **caracterul preponderent scris** al urmăririi penale² (actele de urmărire penală se întocmesc *în scris*, părțile sau subiecții procesuali formulează cereri și excepții *în scris* sau pot depune memorii sau plângeri/contestații tot *în scris*).

¹ Conform art. 62 alin. (3) teza finală din Legea nr. 304/2004, „În comunicarea publică, parchetele trebuie să respecte prezumția de nevinovătie, caracterul nepublic al urmăririi penale și dreptul nediscriminatoriu la informare”.

² Dispozițiile procurorului pot fi date organelor de cercetare penală *în scris* sau *oral*, în acest ultim caz existând o excepție de la regula generală privitoare la caracterul *scris* al urmăririi penale. Deopotrivă, în cazul comiterii unei infracțiuni de audiență în sedința de judecată, constatație de președintele completului, *procurorul poate dispune oral următoarele acte procesuale*: începerea urmăririi penale, punerea în mișcare a acțiunii penale sau reținerea suspectului/inculpării [art. 360 alin. (1) și (2) C.proc.pen.].

§1. Noțiune

- sunt actele prin care se realizează obiectul urmăririi penale; în doctrină¹ s-a arătat în mod judicios că Codul de procedură penală „folosește noțiunea de «acte ale organelor de urmărire penală» în două sensuri: primul este acela de acte efectuate de organele de urmărire penală în vederea soluționării cauzelor. Aceste acte se împart în două categorii: acte de administrare a probelor în vederea lămuririi situației de fapt, numite și acte de cercetare penală și acte prin care se propune ori se dispune luarea unor măsuri procesuale, numite și acte de urmărire penală. În cel de-al doilea sens, cel folosit în textul prezentului articol, prin «acte ale organelor de urmărire penală» sunt desemnate înscrisurile în cuprinsul cărora sunt consemnate propunerile ori dispozițiile acestora”;

- *actele de urmărire penală* au un domeniu limitat fiind cele prin care, după evaluarea probelor strânse, se dispune continuarea efectuarii urmăririi penale, punerea în mișcare a acțiunii penale, respectiv cele prin care se dispune cu privire la luarea, revocarea, înlocuirea sau încetarea de drept a măsurilor preventive ori a altor măsuri procesuale; astfel, actele de urmărire penală sunt *numai acte procesuale*, nu și acte procedurale;

- cele mai multe acte efectuate de organele de urmărire penală sunt *acte de cercetare penală*, acestea vizând, în principal, actele prin care sunt strânse probele cu privire la existența infracțiunilor, la identificarea făptuitorilor și la stabilirea răspunderii penale sau civile a acestora; actele de cercetare penală sunt, de regulă, *acte procedurale*; nu trebuie omis însă că anumite procedee probatorii trebuie încuviințate în prealabil de procuror, iar ordonanța prin care se dispun are natura unui act procesual, fiind totodată un act de cercetare penală;

- în cursul urmăririi penale procurorul dispune cu privire la diferite măsuri cu caracter administrativ prin acte care trebuie calificate ca *acte de cercetare penală*; sunt astfel de acte cele prin care procurorul dispune asupra prelungirii dreptului de circulație în cadrul unei investigații vizând comiterea unei infracțiuni la regimul circulației pe drumurile publice;

- în principiu, atât împotriva actelor de cercetare penală, cât și a celor de urmărire penală se poate formula plângere în condițiile art. 339 C.proc.pen., care va fi soluționată de procurorul care supraveghează urmărirea penală a organelor de cercetare penală care au emis actul, respectiv de procurorul ierarhic superior celui care a emis actul; deopotrivă, trebuie avut în vedere că actele de urmărire penală sau de cercetare penală pot fi infirmate în condițiile art. 304 C.proc.pen.; ca excepție, legea stipulează un control judecătoresc al unora dintre actele de urmărire penală, plângerea împotriva acestora urmând a fi soluționată de judecătorul de drepturi și libertăți;

- cu toate că art. 53 C.proc.pen. nu stipulează competența judecătorului de drepturi și libertăți de a verifica legalitatea actelor de cercetare/urmărire penală, totuși

¹ M. Bulancea, A. řinc, în M. Udroiu (coord.), op. cit., ed. a 2-a, p. 1313.

Raceasta este încorporată prerogativelor acestuia de a se pronunța cu privire la încuviințarea procedeelor probatorii ori cu privire la măsurile procesuale în urma evaluării actelor și probelor legal și loial administrate în cauză; chiar dacă în cursul urmăririi penale doar procurorul poate dispune anularea unui act procesual/procedural nelegal sau excluderea unei probe nelegale/neconstituționale, judecătorul de drepturi și libertăți poate restrânge baza analizei sale numai la probele pe care le consideră legal sau loial administrate ori să rețină doar anumite acte ca fiind legale întocmite, fără a dispune anularea/excluderea celorlalte; de pildă, judecătorul de drepturi și libertăți poate reține necompetența materială a organului de urmărire penală și, pe cale de consecință, să respingă o propunere de luare a măsurii arestării preventive; tot astfel, judecătorul poate aprecia că prin raportare la probele legal administrate se impune reținerea unei alte încadrări juridice pentru care nu se poate dispune supravegherea tehnică.

§2. Categorii de acte emise de organele de urmărire penală

- **procurorul dispune** asupra actelor sau măsurilor procesuale și soluționează cauza **prinordonanță motivată**, dacă legea nu prevede altfel (de pildă, în ipoteza în care dispune trimiterea în judecată prin rechizitoriu sau prin acordul de recunoaștere a vinovăției);

- **organele de cercetare penală dispun, prin ordonanță motivată**, asupra actelor și măsurilor procesuale (de exemplu, în cazul în care dispun începerea urmăririi penale *in rem*, continuarea efectuării urmăririi penale față de suspect sau măsura reținerii) și **formulează propuneriprinreferat** (de pildă, atunci când organul de cercetare penală apreciază că este necesară administrarea unor mijloace de probă sau folosirea unor metode speciale de supraveghere, care pot fi autorizate ori dispuse, în faza de urmărire penală, numai de procuror sau, după caz, de judecătorul de drepturi și libertăți, formulează propunerii motivate, întocmind un referat); instituția **infirmării** este incidentă numai cu privire la actele și măsurile procesuale ale organelor de cercetare penală, nu și cu privire la referatele cu propunerii întocmite de aceste organe judiciare;

- **procurorul** poate formula propunerii motivate judecătorului de drepturi și libertăți **prin referat** (de pildă, procurorul poate solicita prin referat judecătorului luarea sau prelungirea măsurii arestării preventive sau a arestului la domiciliu, validarea examinării fizice, încuviințarea supravegherii tehnice etc.);

- **ordonanța** este actul prin care organul de urmărire penală dispune în cursul urmăririi penale asupra actelor sau măsurilor procesuale; **ordonanța trebuie să fie motivată în fapt și în drept și trebuie întotdeauna să cuprindă**:

a) denumirea parchetului și data emiterii;

b) numele, prenumele și calitatea celui care o întocmește;

c) fapta care face obiectul urmăririi penale, încadrarea juridică a acesteia și, după caz, datele privitoare la persoana suspectului sau inculpatului;

d) obiectul actului sau măsurii procesuale ori, după caz, tipul soluției, precum și motivele de fapt și de drept ale acestora;

Respect pentru documentul său
e) atunci când este cazul, mențiunea căii de atac disponibile, cu arătarea termenului în care aceasta poate fi exercitată;

f) date referitoare la măsurile asigurătorii, măsurile de siguranță cu caracter medical și măsurile preventive luate în cursul urmăririi;

g) alte mențiuni prevăzute de lege;

h) semnătura celui care a întocmit-o.

- necesitatea menționării căii de atac în cuprinsul ordonanței a fost introdusă prin O.U.G. nr. 18/2016, ca urmare a transpunerii Directivei 2012/29/UE în scopul asigurării previzibilității efectelor actelor de urmărire penală și a posibilității concrete și efective a victimelor de a contesta soluțiile organelor de urmărire penală; aşadar, ordonanțele emise de organele de urmărire penală vor trebui să conțină calea de atac cu care pot fi atacate fie în procedura internă, fie în fața judecătorului de drepturi și libertăți sau a judecătorului de cameră preliminară, precum și durata termenului de exercitare a căii de atac și momentul de început al acestuia;

- pe lângă aceste mențiuni general obligatorii care au ca scop asigurarea previzibilității activității de urmărire penală și posibilitatea asigurării unei apărări concrete și efective a participanților la procesul penal, există și dispoziții speciale în diferite materii care prevăd mențiuni pe care trebuie să le cuprindă ordonanța (de pildă, în cazul ordonanțelor prin care se dispune de procuror luarea măsurii supravegherii tehnice pe o durată de 48 de ore sau al ordonanței prin care se dispune reținerea sau luarea controlului judiciar); deopotrivă, aceste mențiuni pot contribui la punerea în executare a actului sau a măsurii dispuse; motivarea în fapt și în drept a ordonanței trebuie să fie suficient de explicită pentru a putea evita orice suspiciune cu privire la caracterul arbitrar al actului sau al măsurii dispuse și pentru a putea permite un control efectiv fie pe cale ierarhică, fie de către judecător; dispozitivul ordonanței trebuie să fie suficient de detaliat, în scopul de a determina precis măsura dispusă, limitele acesteia, cadrul în care o anumită măsură este adusă la îndeplinire;

- nerrespectarea dispozițiilor legale referitoare la conținutul ordonanței poate atrage incidența sancțiunii *nulității relative* în condițiile art. 282 C.proc.pen.; deopotrivă, nemotivarea ordonanței sau caracterul echivoc al dispozitivului acesteia poate atrage incidența sancțiunii *nulității relative* în condițiile art. 282 C.proc.pen.;

- **procesul-verbal** este înscrisul întocmit de organele judiciare, prin care acestea constată fapte ce pot contribui la aflarea adevărului în procesul penal (de pildă, procesul-verbal de cercetare la fața locului) ori atestă îndeplinirea unor acte procesuale (de exemplu, procesul-verbal de consemnare a încunoștiințării avocatului cu privire la data efectuării de acte de urmărire penală într-o cauză);

- în afara ordonanțelor, a proceselor-verbale și a referatelor **în faza de urmărire penală** se mai întocmesc următoarele acte¹:

a) **rechizitoriu** sau a **acordul de recunoaștere a vinovăției**, ca acte de sesizare a instanței de judecată;

¹ În acest sens, M. Bulancea, A. řinc, în M. Udroiu (coord.), op. cit., ed. a 2-a, p. 1314.

Respeb)** avizul** procurorului ierarhic superior privind legalitatea și temeinicia rechizitorului sau a ordonanței de renunțare la urmărirea penală, ori pentru fixarea limitelor în care se încheie acordul de recunoaștere a vinovăției și cel privind efectele acordului; deopotrivă, potrivit art. 9 și art. 10 C.pen., este necesar avizul prealabil al procurorului general din cadrul Parchetului de pe lângă I.C.C.J. sau, după caz, din cadrul parchetului de pe lângă curtea de apel pentru punerea în mișcare a acțiunii penale atunci când legea penală română se aplică în temeiul principiului personalității, respectiv a principiului realității faptelor comise în străinătate;

c) cererea de declarare a contestației și motivarea contestației, în procedurile desfășurate în fața judecătorului de drepturi și libertăți;

- când legea prevede că un act sau o măsură procesuală trebuie să fie încuviințată, autorizată sau confirmată, un exemplar al actului rămâne la procuror;

- în cazurile în care procurorul sesizează judecătorul/instanța (de pildă, cu o propunere de luare a măsurii supravegherii tehnice sau pentru confirmarea redeschiderii urmăririi penale), ori alte autorități prevăzute de lege (de pildă, în cazul în care procurorul solicită Parlamentului României/Președintelui României începerea urmăririi penale față de un ministru care are și calitatea de parlamentar) în vederea soluționării propunerilor ori cererilor formulate în cursul urmăririi penale, va înainta *copii numerotate și certificate de grefa parchetului de pe actele dosarului ori numai de pe cele care au legătură cu cererea sau propunerea formulată*. Organul de urmărire penală păstrează originalul actelor, în vederea continuării urmăririi penale. Cu toate acestea, potrivit art. 94 alin. (7) C.proc.pen., avocatul inculpatului are dreptul de a lua cunoștință de întreg materialul de urmărire penală în procedurile desfășurate în fața judecătorului de drepturi și libertăți privind măsurile privative sau restrictive de drepturi. Acest text trebuie interpretat în sensul acordării posibilității avocatului inculpatului de a avea acces la toate actele de urmărire penală care vizează faptele și persoanele menționate în propunerea de arestare (nu și cu privire la alte fapte sau persoane) pentru că numai acestea pot influența exercitarea deplină a dreptului la apărare în acest cadru procesual. O interpretare contrară ar conduce la eludarea dispozițiilor art. 94 alin. (4) C.proc.pen., decizia procurorului de a restricționa consultarea dosarului putând fi nesocotită prin simpla formulare a unei cereri de competență judecătorului de drepturi și libertăți, cerere ce impune participarea inculpatului la soluționarea acesteia. Prin urmare, în măsura în care se invocă omisiunea parchetului de a atașa dosare de urmărire penală care conțin probe în apărarea inculpatului, judecătorul va putea dispune atașarea acestora în măsura în care se dovedește că acestea există. În ipoteza unei concluzii contrare, inculpatului i se poate aplica o amendă judiciară pentru exercitarea abuzivă a drepturilor procesuale;

- **în faza de cameră preliminară** procurorul poate întocmi: **a)** actul de regularizare a rechizitorului care trebuie supus **avizului** procurorului ierarhic superior privind legalitatea și temeinicia; **b)** cererea de declarare a contestației și motivarea contestației.

Secțiunea a 3-a. Organele care își desfășoară activitatea în legătură cu o cauză penală și competența acestora**§1. Organele de urmărire penală**

- *organele de urmărire penală* sunt acele organe care efectuează urmărirea penală, respectiv: *procurorii* constituți în parchete și *organele de cercetare penală (generale și speciale)*;

- potrivit art. 63 din Legea nr. 304/2004, republicată, Ministerul Public exercită, **prin procurori**, următoarele atribuții:

a) efectuează urmărirea penală în cazurile și în condițiile prevăzute de lege și participă, potrivit legii, la soluționarea conflictelor prin mijloace alternative;

b) conduce și supraveghează activitatea de cercetare penală a poliției judiciare, conduce și controlează activitatea altor organe de cercetare penală;

c) sesizează instanțele judecătorești pentru judecarea cauzelor penale, potrivit legii;

d) exercită acțiunea civilă, în cazurile prevăzute de lege;

e) participă, în condițiile legii, la ședințele de judecată;

f) exercită căile de atac împotriva hotărârilor judecătorești, în condițiile prevăzute de lege;

g) apără drepturile și interesele legitime ale minorilor, ale persoanelor puse sub interdicție, ale dispăruților și ale altor persoane, în condițiile legii;

h) acionează pentru prevenirea și combaterea criminalității, sub coordonarea ministrului justiției, pentru realizarea unitară a politicii penale a statului;

i) studiază cauzele care generează sau favorizează criminalitatea, elaborează și prezintă ministrului justiției propunerile în vederea eliminării acestora, precum și pentru perfecționarea legislației în domeniul;

j) verifică respectarea legii la locurile de deținere preventivă;

k) exercită atribuțiile prevăzute de Legea contenciosului administrativ nr. 554/2004, cu modificările și completările ulterioare;

l) exercită orice alte atribuții prevăzute de lege.

- Ministerul Public este organizat și își desfășoară activitatea având la bază următoarele principii: legalitatea, imparțialitatea, indivizibilitatea (asigură unitatea de acțiune);

- procurorul ierarhic superior *poate infirma motivat*, prin ordonanță, din oficiu sau în urma sesizării pe calea plângerii formulate în temeiul art. 336 C.proc.pen. actele și măsurile procesuale *nelegale sau netemeinică*¹ emise/dispușe de procurorul aflat în subordinea sa (de pildă, se poate dispune infirmarea unei ordonanțe de începere a urmăririi penale, a unei ordonanțe de extindere a urmăririi penale ori de instituire a unei măsuri asigurătorii, a unei ordonanțe prin care se dispune o soluție de clasare);

- prim-procurorul parchetului de pe lângă tribunal nu poate infirma un act sau o măsură dispusă de un procuror din cadrul parchetului de pe lângă judecătorie, nefiind

¹ Spre deosebire de Codul de procedură penală din 1968, în care infirmarea putea fi dispusă numai pentru motive de nelegalitate, actualul Cod de procedură penală prevede posibilitatea infirmării actelor sau măsurilor procesuale și pentru motive de netemeinicie.